

Piroojektii Ramadanaa

Description

Ramadaanni akka lakkoofsa hijriitti jiâ€™™a saglaaffaa irratti argama. Ramadaanni jiâ€™™a kabajamaa Qurâ€™™aanni itti buâ€™™ee fi leylat-ul qadr (halkan jiâ€™™aa kuma caaltu) of keessaa kan qabudha. Jinni Ramadanaa jiâ€™™aa rahmataa, barakaa fi jaalalaati. Jiâ€™™a diinni ilma namaa kan taâ€™™ee sheyxaanni itti hidhamuudha. Sheyxaanni waan hidhamuuf namoonni ibaadatti kaâ€™™u, wanta gaariitti fiigu.

1.Kaayyoo fi Buâ€™™aa soomanaa

Kaayyoon soomanaa inni guddaan namoota beela dheebun miidhuf osoo hin taâ€™™in, taqwaa (sodaa Rabbii) qalbii keessatti facaasu fi magarsuudha.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى
الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

“Yaa warra amantan! Akka isin Rabbiin sodaattaniif Soomni akkuma warra isin duraa irratti barreefametti (dirqama taâ€™™etti) isin irrattis barreefameera.”

Kanaafu kaayyoon guddaan soomana akka Rabbiin sodaannu nu leenjisuufi. Nyaanni yommuu baayâ€™™atu, hormoonoonni xannaâ€™™achoota keessaa maddan fedhii kakaasun wanta badaatti nama dhiibu. Namni karaa haraamatin/dhorqaan fedhii ofii guttachuuf yommuu fiigu ibbida hamaa harkaan qabata. Soomni kanaaf fala isaaf taâ€™™a. tokko hormoonota madda hirâ€™™isuun fedhii isaa qabaneessa. Lamaffaa sodaa Rabbii qalbii irratti facaasun badii irraa isa tiiksa.

Faydan sooma kana qofatti kan dhaabbatu osoo hin taâ€™in qaamafis fayyaadha. Qaamni yeroo hundaa dhangaale baayâ€™ee kan fudhatu yoo taâ€™ee dhibee sukkaara fi furdinna daangaa hin qabnef saaxilama. Sababoota kanaaf doktoroonni yeroo amma soomatti nama ajajan. Soomni sammuu qara. Nyaanni fi dhugaatin yommuu baayâ€™atu sammuum ni dugulti, gadi faggeessite yaadu hin dandeessu.

Kanaa fi kan kana fakkaatan fayda soomanni qaamaf kennu. Garuu faydan guddaan soomanaa qalbii namaa qulqulleessun sadarkaa horii irraa gara sadarkaa olâ€™aanu fi kabajamaatti ol kaasudha. Wanta lubbuun feetu daangessun barnoota fi leenji namaaf kenna. Namni yommuu fedhii lubbuu ofii jala deemmu bolloo badii keessaa hin baanetti tara. Soomni wantee/gaashaa isaa taâ€™uun badii kana irraa isa tiiksa. Soomni addunyaa tana qofa keessatti mitii Aakirattis ibbida irraa nama tiiksa. Yommuu dheebun akkasatti nama gubuu warrii addunyaa irratti sooma turee balbala Jannataa Ar-Rayyaan jedhamuun seenun dheebu bahu.

Soomni karaa jaalala Rabbii ittiin argataniidha- namni dhookkan nyaate nan sooma jechuu dandaâ€™a. garuu namtichi Rabbii jedhe dhoksaatti wantoota kana irraa yommuu of qabu jaalala Rabbii argata.

2.Garaa fi qaama hormaata qofaa mitii qamoole biroos tiiksu

soomana yommu jedhamu yaanni jalqabaa matatti nu dhufu nyaata fi dhugaati irraa soomudha. soomni fudhatama argatuuf ulaagaalee lama guutu qaba.

a. Wantoota sooma cabsan irraa fagaachu– nyaata, dhugaati fi wal qunnamti saalaa irraa fagaachu. Obboroo irraa jalqabee hanga aduun dhiitutti namni wantoota kana irraa fagaachu qaba. Soomni nyaata, dhugaati fi wal qunnamti saalaa dhiisu qofa irraa kan ijaarrame miti. Qaamota biroos wanta badaa irraa akka sooman leenjisu barbaachisa. Taâ€™uu baannan beela dheebun of miidhu malee kaayyoo barbaadame galmaan hin gahu.

Ø·ÙŽÙ†Ù’ Ø£ÙŽØ·Ù·ÙŠ Ù‡Ù·Ø±ÙŽÙŠÙ’Ø±ÙŽØ©ÙŽØ£ Ø¹ÙŽÙ†Ù· Ø§Ù,,Ù†Ù·ÙŽØ·Ù·ÙŠÙ·Ù· ØµÙ,,Ù% Ø§Ù,,Ù,,Ù‡ Ø¹Ù,,ÙŠÙ‡ Ù·Ø³Ù,,Ù Ù,ÙŽØ§Ù,,ÙŽ â€•Â “â€• Ù ÙŽÙ†Ù’ Ù,,ÙŽÙ Ù’ ÙŠÙŽØ·ÙŽØ¹Ù’ Ù,ÙŽÙ·Ù’Ù,,ÙŽ Ø§Ù,,Ø²Ù·Ù·Ù·Ø±Ù· Ù·ÙŽØ§Ù,,Ù·Ø¹ÙŽÙ ÙŽÙ,,ÙŽ Ø·Ù·Ù‡Ù· Ù·ÙŽØ§Ù,,Ù·Ø·ÙŽÙ‡Ù’Ù,,ÙŽ Ù·ÙŽÙ,,ÙŽÙŠÙ’Ø³ÙŽ Ù,,Ù·,,Ù·ÙŽÙ‡Ù· ØÙŽØ§Ø·ÙŽØ©Ù£ Ø£ÙŽÙ†Ù’ ÙŠÙŽØ·ÙŽØ¹ÙŽ Ø·ÙŽØ¹ÙŽØ§Ù ÙŽÙ‡Ù· Ù·ÙŽØ·ÙŽØ±ÙŽØ§Ø·ÙŽÙ‡Ù· â€•”

Abu Hureeyraa(RA) akka gabaasetti Ergamaan Rabbii (SAW) akkana jedhan:

â€œNamni dubbii sobaa(soba dubbachuu), soba saniin hojii badaa hojjachuu fi jechoota badaa namatti dubbatu hin dhiisin Rabbiin nyaata fi dhugaati dhiisu isaatti haajaa hin qabu.â€[Sahih Al-Bukhaari](#)

Kanaafu ulaagan jalqabaa soomana keenya irraa ajrii(mindaa) argachuu fi taqwaa horachuuf garaa keenya nyaata dhugaati irraa eegu, qaama hormaata wal qunnamtii saalaa irraa fageessu, arraba keenya dubbii sobaa, jechoota badaa dubbachuu, nama arrabsuu, hama irraa tiiksu, gurraa keenya dubbii sobaa, muuziqaa, fi hama dhageefachuu irraa eegu, harka keenya hatuu, nama miidhu, nama fuudhu/itti heeruma dandaâ€™an harka fuudhu (cabbaxu) irraa tiiksu; ija teenya haraama ilaalu kan akka fiilmii,

moovi, gaazexaa, inteerneti irraa eegu; luka teenya gara baditti deemu irraa tiiksu. Sooma nyaata dhugaati qofatti yoo daangeessine buâ€™TMaan keenya beelaa dheebun of miidhu malee wanta biraa taâ€™TMuu hin dandaâ€™TMu. Rabbiin sodaachuun garaa fi qaama hormaata nyaata dhugaati fi wal qunnantii saalaa irraa tiiksu qofa osoo hin taâ€™TMin qaama guutu wanta badaa irraa tiiksu fi wanta gaarii hojjachuudha.

b. Ulaagalan lammaaf â€˜Niyaaâ€™ niyyaan amantii keessatti iddoo guddaa qaba. Niyyaa buâ€™TMuura amantiiti. Namni niyyaa irratti hundaaâ€™TMeti kan adabamuu fi badhaafamu. Niyyaan yoo hin tolin hojii gaariin isaa sun jalaa baddi. Niyyaan yoo tolte immoo hojiin gaarii inni hojjate isaa baayâ€™TMifamuun badhaasa guddaa argata. Kanaafu yommuu ibaadah kamuu hojjannu niyyaa keenya tolchuun dirqama.

Namtichi waan doktorri ajajeef sooma soomu dandaâ€™TMa, ulfaatinna qaama hirâ€™TMisuuf soomu dandaâ€™TMa. Soomni akkanaa Rabbiif jedhee osoo hin taâ€™TMiin kaayyoo biraatif waan soomef fudhatama hin argatu. Soomana yommuu soomnu Rabbiif qulqulleessine soomu qabna.

Bakkii niyyaa qalbiidha. Arrabaan akkana godha, akkana hojjadha jedhanii dubbachuun hin barbaachisu. Qalbii keessatti boru Rabbiif jedhe akka soomu niyyachuudha.

Tarkaanfi gara jijjiramaa

Ramadaanni yuniversitii leenjii fi barnoota jechuu dandeenya. Namni yuniversitii kana seene leenjii fi barnoota malee yoo bahe, buâ€™TMaan inni argatu maaliree? Jireenya keenya keessatti of jijjiruuf tattaafi adda addaa goona. Tattaafin keenya hundii buâ€™TMa-qabeessa taâ€™TMuu dhiisu dandaâ€™TMa. waggaa keessatti jiâ€™TMa tokko yeroo jireenya keenya itti foyyeessinuu fi jijjiruu argachuun carraa guddaa fi lamuu hin deebinedha. Namni carraa kanatti fayyadamuu Insha Allah ni milkaaâ€™TMa. namni carraa kanatti osoo hin fayyadamiin hafe milkaaâ€™TMinnaa irraa duubatti hafa.

Akkuma duratti jenne kaayyoon sooma qalbii qulqulleessu fi sodaa Rabbii qalbii irratti facaasudha. Qalbii teenye qulqulleessine jireenya keenya foyyeefachuun yeroo hundaa nurratti dirqama. Karaa adda addaatin qalbii teenya xuriiwwan akka shirkii, nifaaqa, shakkii, jibba, waanyu, fi kkf irraa qulqulleessuf ni tattaafanna. Maloota kanniin keessaa soomni iddoo guddaa qaba. Kanaafu akkamitti jireenya keenya Ramadaana keessa fi booda sirreessu dandeenya?

Yeroo sirnaan fayyadamuu– yuniversitii kana keessatti yeroo keenya sirnaa yoo hin fayyadamiin dorgommii ni dhabna. Yeroon bu’uura milkaa’inna addunyaa aakiraati. Akka imaam Ibn Al-Qayyim jedhanitti namoota bakka saditti qoonne ilaalu dandeenya. Tokko nama Rabbii tolee jedhu fiitti buluudha. Kaayyoo uumameef beekun yeroo isaatti sirnaan fayyadama. Wanta Aakiraa isaa jalaa balleessu yookiin addunyatti fayda isaa hin buusne irratti yeroo ofii hin gubuu. Namni lammaffaan immoo nama Rabbiin irraanfate fi daangaa Isaa darbuudha. Namni kunii kaayyoo uumameef dagachuun addunyaa fi fedhii ofiitif gabra ta’ama. Aakira quba hin qabu. Namni sadaffaan immoo nama hojimallee taa’udha. Namni akkana nama waa hundarraa hoonga’eedha. Takkaa addunyaa ofiitif hin carraaqu, takkaa aakiraaf hin dalagatu. Fedhii fi sheyxaanaf nama harka kenneedhe. Yeroo ofii bakkuma argetti guba.

Kanaafu nuti namoota gosoota sadan kanniin keessa gosa tokkoffaa ta’uu qabna. Ramadaan gosa tokkoffaa keessaa akka taanuf ji’ama fi carraa nu dhufeedha. Ta’uu baannan gosa lammaffaa fi sadaffaa keessaa taana. Osoo itti fayyadamiin nu harkaa miliqa.

Yeroo keenyatti sirnaan fayyadamuun keyyri hanga dandeenyu walitti haa kuufannu. Yeroo keenya wantuma fayda nu hin buusne irratti yoo balleessine ji’ama Ramadaan fi jireenya keenya qisaasessine jedhama. Halkanii guyyaa filmii kan ilaallu, hirriba kan rafnu, yoo taane bu’aan Ramadaan irraa argannu maaliree?

Haala kanaan yeroo keenya sanganteessun bu’ama qabeessa ta’uu dandeenya. Hojiiwwan gaggaarii Ramadaan keessa hojjanu fi galmaan gahuu barbaanne tarreessu. Hojiiwwan badaa yeroo keenya guban irraa fagaachuf carraaqi gochuu qabna. Hojii gaarii ta’anii garuu bu’aan isaani hangas mara hin taane yeroo keenya akka hin gubne of eggannoo gochuu qabna. Fakkeenyaaf dubartoonni nyaata gosoota baay’ee fi mi’aawa qopheessuf yeroo ofii gubu. Kana irraa of qusachuun nyaata murtaa’ama fi gahaa ta’ee qopheessun yeroo ofii qusachu danda’amu. Nyaata baay’ee qopheessun tokko israafa (qisaasessu) ta’ama, lama yeroo guba. Hanga nyaata san israafa godhanii osoo sadaqaa kennatanii mindaa akkamii argatu! Hanga nyaata gosoota baay’ee qopheessuf carraaqan osoo Qur’aana qara’anii mindaa akkam gaarii argatu! Kanaafu haawwanii fi obboleettiwwan teenya nyaata gahaa fi murtaa’ama ta’ee qopheessun yeroo fi qabeenya ofii haa qusatan.

Yeroo geenya saganteessuf torbaan kana keessa maal hojjachuun qaba jenne lafa kaa’achu dandeenya. Yeroo keenya bakka saditti goodu dandeenya. Tokko yeroo ibaada- sa’ati 24 keessatti yeroo ibaada itti dalagannu murteessu. Lama yeroo galii fi rizqii teenya itti funaannu murteefachu. Sadii yeroo boqonnaa/hara itti galfannu murteessu. Yeroo baay’ee teenya boqonnaa irratti kan ajjeesnu yoo taane, oomisha malee hafna jechuudha. Ji’ama Ramadanaa kan keessa hanga danda’ameen yeroon ibaada irratti dabarsinuu yeroowwan hafan haa caalu. Kana jechuun boqonnaa hin fudhatin, rizqii kee hin funaannatin jechuu miti. Haala kanaan yeroo keenya yoo saganteessine bu’ama qabeessa ta’uu dandeenya.

Wanta hamaan yeroo ammaa yeroo guban keessaa namtichi halkan filmii ilaala yookiin caati qama’ama bulee guyyaa hirriibaan dabarsa. Hojiiwwaan naafila (dabalataa) hojjachuu dhiisi hojiiwwan dirqamaa kan akka salaata osoo hin hojjatin oola.

Gara hojii gaarii fiigu, hojii badaa irraa dheessu

Hojiwwan gaariin hojii badaa haaqa. Akkuma Rabbiin Qurâ€™aana keessatti dubbate:

وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفًا مِّنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ
السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرِي لِلذَّاكِرِينَ

Qaccee lamaan guyyaatii fi yeroo halkan irraa ta’ee salaata dhaabi. Toltuwwan hamtuu ni deemsisu (ni haaqu). Kuni warra gorfamaniif gorsa. Suuratu Huud 11: 114

Abu Hureeyran (RA) akka gabaasanitti Ergamaan Rabbii (Salallahu Aleyh wasallam) akkana jedhu:
 0x0,0y0-z0,,0z0-0z00a0. 0x0,,000z0 0’00. 0’0z00x0,,0’0-0’0 0’0z000. 0y0’0,,0z0% 0x0,,0’0-0’0 0’0z000. 0’0z0±0z0 0z0q0z00x0±0. 0y0’0,,0z0% 0±0z0 0z0q0z00x0±0z0 0’0’0f0z0’0’0’0±0z00a0 0 0z00 0’0z0š0’0±0z0±0’0±0’0z0 0y0’0°0z00 0x0-0’0°0z0±0z0’0z0 0x0,,0’0f0z0’0z000’0’0±0z0

Salaanni shanan, Jumâ€™aa irraa jumâ€™atti, Ramadaana irraa Ramadaanatti wanta(cubbuu) isaan jiddu raawwatamaniif kaffaaradha yoo namtichi badii gurguddoo irraa fagaate. (Sahih Musliim)

Kaffaara-jechuun cubbuu/badii namarraa harcaasu.

Ramadaanni carraa guddaa hojii gaarii itti sassaabataniif hojii badaaf araarama Rabbirraa itti kadhataniidha. Jiâ€™oota kudha tokko badiin dabarsan keessaa bahanii jireenya haarawatti ceâ€™uuf Ramadaanni carraa hin argamneedha. Hojiwwan darban kee hanga fedhan badaa haa taâ€™an, jiâ€™a kana keessa of jijjiruuf tattaafadhu.

Akkamitti jireenya kee jijjiruu fi foyyeessu dandeessa? Hojii gaaritti fiigun, hojii badaa irraa dheessun jireenya kee ni jijjira, ni foyyeessa. Hojiwwan gaggarin baayâ€™etu jiru. Keessaa filadhu hanga humnii kee dandaâ€™ee dalaguuf tattaafadhu.

Hojiwwan gaggaari keessaa salaata baayâ€™isaniif salaatu, Qurâ€™aana qaraâ€™uu, zikrii gochuu fi beekumsa barachuudha. Salaata taraawi dhabbachuuf tattaafachu. Zikriin guddaan karaa Rabbiin ittiin yaadatan Qurâ€™aana. Qurâ€™aana qaraâ€™uun ajrii(mindaa) guddaa argachuu dandeenya. Qurâ€™aanni mindaa argamsiisu qofaa miti jireenya ilma namaa jijjira. Yommuu Qurâ€™aana qaraanu akka gazeexa kan dubbisnu osoo hin taâ€™in tadabura (xinxalliin) dubbisuuf yaalu qabna. Hiika isaa beekuf taattafachuu qabna.

Jiâ€™Ma kana keessa Qurâ€™Maana qoâ€™achuu, dhageefachuu fi xinxalliin dubbisuun jireenya keenya jijjiruu dandeenya. Amala fi bartee badaa keenya ofirraa baasu dandeenya. Sababni isaas Qurâ€™Maanni qalbiif qoricha.

يَأَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَ تَكْمُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي
الْصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ

â€™Yaa ilmaan namaa! Dhugumatti gorsi Gooftaa keessan irraa taate, waan qoma keessa jiruuf qoricha tan taate, muâ€™imintootaf qajeelfamaa fi rahmata tan taate isinitti dhufte.â€™• Surat Yuunus 10:57

Wanti qoma keessa jiru shirkii, shakkii, nifaaqa, jibba, waanyu, wallaalummaa fi kkf dha. Qurâ€™Maanni wantoota akkanaa irraa hayyama Rabbiitin nama fayyisa. Namni dhibeewwan kanniin irraa fayyuuf Qurâ€™Maanatti gore dhugumatti ni milkaaâ€™Ma. kan kanaan ala wantaÂ biraatti gore yommiyyuu furmaata hin argatu. Kanaafu Qurâ€™Maana barachuun, qoâ€™achuun jireenya keenya jijjiruu fi foyyeessu dandeenya.

Yoo Qurâ€™Maana qaraâ€™Mu hin dandeenye taate bartee kitaaba dubbisuu uummachuuf carraaqi.

Piroojektiin Ramadaana kana qofatti kan dhaabbatu miti. Sadaqaa kennuun balbala haarawa banachuu dandeenya. Sadaqaan hojii badaa haaqxi, qabeenya barakaa itti afuufi, ibidda irraa haguuggi taati. Jaalala namtichi qabeenyaf qabu hirâ€™isuun qalbii qulqulleessiti. Hanga dandeenye harka keenya diriirsuun warroota rakkatan gargaaru dandeenya. Ifxaaraf namoota affeerun mindaa walitti sassaabu dandeenya.

Piroojektiin Ramadaana ammas kanatti kan dhaabbatu miti. Wanta kennan yoo dhaban, Qurâ€™Maanas qaraâ€™Mu yoo dadhaban, qaama ofiitin namoota miidhu irraa eegun piroojektii guddaadha. Arraba ofii hidhuu fi eegun, ija ofii tiiksun, harka badii irraa qabuun, gurraa badii dhageefachuu irraa baraarun piroojekti Ramadaana isaan gurguddoodha.

Nyaata, dhugaati, interneeti fi Tv daangaa isaani murteessu– Piroojektiwwan armaan olii fi kan biroo galmaan gahuu kan dandeenyu wantoota kanniinif yoo daangaa murteessineedha. Yommuu lulluqannu garmalee yoo nyaanne fi dhugne salaata akka hin dhaabbanne gufuu nutti ta’a. Guyyaa guutuu interneeti fi Tv irra yoo oolle keyrii Ramadaanni fide dhabna. Kanaafu wantoota kanniinif daangaa murteessun milkaa’u dandeenya.

Gudunfaa

Ramadaanni jiâ€™Ma rahmataa, maghfiraa(araaramaa), jaalala fi namoonni ibidda irraa ittiin baraaramaniidha. Jiâ€™Ma balballii keyyri itti banamtuudha. Namni carraa kanatti fayyadamu

---

milkaaâ€™innaa fi gammachuu argata. Kan carraa kan qisaasesse immoo keyrii osoo hin habbuuqatin harka qullaa hafa. Kanaafu hanga dandeenyun carraa arganetti fayyadamuun warroota milkaaâ€™an keessaa taâ€™uuf haa tattaafannu. Ramadaanni nyaata dhugaatin kan dabarsinuu osoo hin ta'in hojii gaarii hojjanne mindaa itti argannu haa ta'u.

Kitaabilee wabii:

[EssentialsOfRamadhan](#) By Tajuddin B.Shu'aib

[Inner dimensions of the prayer](#) By Imaam Ä±bn Al-Qayyim

Date Created

June 5, 2016

Author

admin